

#69

GYARMATHY Tihamér

GYARMATHY TIHAMÉR (1915-2005)

Robbanás | Explosion, 1959

Olaj, farost | Oil on wood fibre, 86 x 104 cm
Jelezve jobbra lent | Signed bottom right: Gyarmathy Tihamér

Kezdő ár | Starting price: 3 800 000 Ft / 10 556 EUR

Becsérték: 6 000 000 - 8 000 000 Ft

Estimate: 16 667 - 22 222 EUR

112

1. Jackson Pollock: Blue Poles, Number 11, 1952
National Gallery of Australia, Canberra, Australia

2. Jackson Pollock festés közben, 1950
Hans Namuth fotója,
Dallas Museum of Art, Dallas, USA

Miután az absztrakt művészek otthagyták az Európai Iskolát 1946 májusában, nem tudhatták, hogy kicsivel több mint egy évük van már csak arra, hogy kiállíthassanak. Ezalatt nem tétlenkedtek: megtartották második csoporttárlatukat, Kállai Ernő megrendezte az Új Világkép című programadó kiállítását, önálló bemutatkozási lehetőséget kapott számos absztrakt szobrász és festő – köztük Gyarmathy is – a Galéria a Négy Világtájhoz píci helyiségében. A csoport tagjai közül nyolcan elküldték képeiket a párizsi Salon des Réalités Nouvelles második kiállítására, a történelem azonban közbeszólt, és személyesen már nem mehettek el, mert 1948-ban betiltották az absztrakt festészetet. „Gyarmathy ezután több mint tizenöt évig nemcsak, hogy külföldre

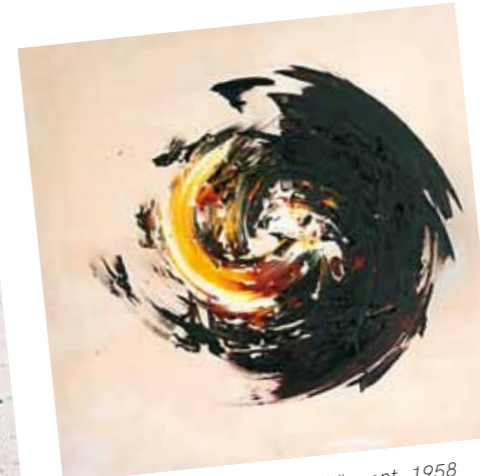
nem utazhatott, de még azt is titkolnia kellett, hogy absztrakt és szürrealista festményeket készít, ugyanis jó néhány pályatársától eltérően nem tudott és nem akart változtatni művészi látásmódján. Egyáltalán nem festett szocialista realista képeket, nem folytatott »kettős könyvelést« sem, hanem inkább ismét állást vállalt, és munka után folytatta tovább avantgárd művészi praxisát.¹ Gyarmathy ezalatt tehát végig dolgozott, festészetében ő képviselte legjobban az Elvont művészek csoportján belül a Kállai Ernő-féle művészetfelfogást. „Kállai számára azonban nem az elektron valószínűségi eloszlását mutató hullámfüggvények jelentették a természet mélyebb ábrázatát, hanem az atomok, a csillagködök, a kagylók és a

növények egymással hasonlatos spirális alakzatai, melyek az egyetlen centrumból szétáradó eleven energia terjedésének mintázatát hordozták.²

Az 1956-os forradalom után egy pillanatra úgy tűnt, hogy enyhülés jön az absztraktokra, hiszen a híressé vált 1957-es Tavaszi Tárlaton a nonfiguratív és szürrealista munkák külön termet kaptak. De az öröm ismét rövid ideig tartott, Gyarmathy kozmikus kompozíciója, Martyn Ferenc geometrikus festménye, és még Kornissnak a közízlést többé-kevésbé követő, geometrikus formákból felépített Miskakancsója is heves ellenállást váltott ki, mind a hivatalos oldalról, mind a közönség körében. Így az absztrakt művészet közellenség maradt

3. Reigl Judit: Robbanás, 1956
magántulajdon

4. Reigl Judit: Dominanciaközpont, 1958
Pompidou, Párizs, Franciaország

5. Reigl Judit: Robbanás, 1956
The Metropolitan Museum of Art, New York

egészen a hatvanas évek derekáig. Ehhez képest meglepő, hogy az előbb említett, szinte teljes elzártságban alkotó művészek más-más utakon, de nagyon hasonló eredményekre jutottak, mint a nyugat-európai vagy a tengeren túli kollégáik. Gyarmathy most aukcióra kerülő *Robbanás* című festménye az amerikai absztrakt expresszionizmussal, különösen Jackson Pollock dripping technikával készült műveivel rokon. Gondolatiságában pedig párhuzamba állítható az ekkor már Franciaországban élő Reigl Judit ugyanezen néven futó, majd soron következő sorozatával (*Robbanás* és *Dominancia-központ*), amelyekben erős áthallás érződik az '56-os eseményekre. A robbanás a kozmikus pillanatok, nagy kataklizmák

festészeti megfelelője, amely utal az időtlen öröklétre. Az ősrobbanásban megvalósul az idő és a tér teljes szimmetriája, és a világ fogalmi, mint a „benne”, az „előtte” vagy a „kívül” értelmüket veszítik.

Gyarmathy a teljesen fehérre alapozott felületre belső készítéseit követve, spontán, határozott mozdulatokkal sárga, kék és piros köröket csurgat, pöttyöket fröcsköl. Ahhoz, hogy a csöpögtetéses-csurgatásos technika ilyen eredményt adjon, a földre kellett tennie a hordozót, és teljes testét bele kellett tennie a mozdulatokba. Csak gyorsan, lendületesen lehet ilyen hatást elérni. Ezután a kép középpontjából kiindulva a kép szélei

felé csurgatott festéket, miközben a hordozót folyamatosan forgatta, hogy minden irányba jusson a többivel immáron keveredő festék. Végül vastag ecsettel pöttyögtetett vörös festéket. A centripetális erőnek köszönhetően egyre nagyobb ellenállás lép fel, és a feszültségek csúcspontjára érnek. Gyarmathy a forradalom utáni években kiteljesedő alkotói korszakában a korábbi, elsősorban befelé forduló, biomorf mikrovilágot ábrázoló festészetével szemben fokozatosan a mindenség, a kozmosz felé fordult. A megváltozott tematika más kifejezési módot is szült, ugyanakkor rendkívül ritka az életműben az ennyire expresszív forma, amit a most aukcióra kerülő festményen tapasztalhatunk.

BÁN GABRIELLA

1 Hornyk Sándor: Bioromantika és kozmológia: Gyarmathy Tihám festői világgépe. In.: Művészettörténeti Értesítő, 52. évfolyam, 2003/3-4., 213. oldal
2 Hornyk (2003) 312. oldal